

TYŽDENNÍK ČESKOSLOVENSKÉHO ODBOROVÉHO ZVÁZU PRACUJÍCÍCH V KOVOPRIEMYSLE

ODBORY VERSUS? aneb důsledky způsobu projednávání novely zákoníku práce

V minulých týdnech vedle krizové situace kolem kompetenčního zákona probíhala — v jejich stínu — i krize ve vztahu vlády, parlamentu a odborů.

Diskuse kolem tzv. „odborových zákonů“ (zaměstnanost, kolektivní vyjednávání, novela zákoníku práce) vyvolala dokonce vyhlášení stávkové pohotovosti celé odborové konfederace (ČSKOS). To bylo v řadě sdělovacích prostředků kritizováno jako nepřijatelný nátlak na parlament.

Chtěl bych se zaměřit na jeden aspekt, který nebyl v diskusi celkem zmíněn. Pokud jej někde představitelé odborů uplatnili, tak byl tiskem skoro pokaždé mylně interpretován. Konflikt federální vlády a odborů nevycházel především z rozdílných názorů na věcný obsah zákonů. Rozdíly zde byly především v jednání. Pokud šlo o zákon o kolektivním vyjednávání — byl zde uzavřen kompromis. Všechny požadavky odborů nebyly splněny, ale zákon dává možnost pro proces uzavření kolektivních smluv. Kompromis mohl být uzavřen díky tomu, že existoval formální fád a prostor pro jednání — Rada hospodářské a sociální dohody. A její pravidla, pravidla tripartitního jednání, byla dodržována.

U novely zákoníku práce tomu však bylo jinak. V řadě bylo dosaženo dohody a kompromisu jen o části zákona a jednání mělo pokračovat. Federální vláda však předložila návrh sněmovně, aniž bylo jednání v radě ukončeno a s ignorováním formulace části textu, která byla dohodnuta a schválena. A parlamentní výbory začaly tento text projednávat. Spor se rázem přenesl na pole parlamentu — odbory.

Zde se musíme zastavit u postavení parlamentu a jeho práv a postavení. Odbory naprosto nepopíraly a nepopírají postavení parlamentu jako nejvyššího zákonodárneho orgánu. Neopírají ani právo parlamentu přijmout zcela odlišnou předlohu než prošla konsensem rady hospodářské a sociální dohody. Samozřejmě, že mají zájem na prosazení svých požadavků a budou je zastávat a propagovat. O tom však nyní nechci hovořit.

Chci ukázat na dvě hlediska: ● hledisko občanské demokracie, ● hledisko politického uvažování.

Občanská demokratická společnost je — po formální stránce — řízená souborem pravidel fixovaných formou zákonů, rutin, nepsaných způsobů jednání, fixovaných tradicí demokratického chování občanů a liberálním vztahem státu a občana. Stručně řečeno — stát je pro občana a ne občan pro stát. Tento soubor určuje pro nás — účastníky občanského — a tedy i ekonomického i politického života — „hrací pole“ a jeho pravidla.

Dovolu citát: „Formální pravidla lidem předem říkájí, jakou akci stát podnikne v určitých typech obecně definovaných situací, bez ohledu na čas, místo nebo osobu. Vztahují se k typickým situacím, do kterých se může dostat

každý, a ve kterých bude existence takových pravidel užitečná pro dlouhou řadu individuálních účelů.“ (Hayek — Cesta do otrockví, str. 68, Čes. vyd. 90). Jsme země, kde je třeba upevňovat vedoucí postavení právního řádu a jistoty demokratických pravidel. Federální vláda pravidla vůči odborům porušila již vícekrát — např. při projednávání zákona o sdružování — kdy se konflikt (ještě před volbami), též dostal do parlamentu, při původním projednávání novely zákona federálním ministerstvem a nyní — již za existence tripartitní rady hospodářské a sociální dohody — při předkládání návrhu novely zákoníku práce parlamentu. Upozorňuji dále, že ani návrh tzv. transformačního zákona (velká privatizace) vůbec do rady nebyl předložen a nebyl tedy na této platformě s odbory diskutován.

A parlament, tím, že takto předložený zákon začal projednávat — sankcionoval skutečnost, že dohodnutá pravidla nemusejí být dodržována. Parlament je nejvyšší zákonodárny orgán jakou tedy mají záruku nejen odbory, ale i normální občané, že zákony budou dodržovány, že jsou pravidla, na která se lze spoléhat. Víím, že je omluva, že takto jednají mnozí (spory kolem kompetenčního zákona to, bohužel, také potvrzují).

Druhý aspekt — politické důsledky. Odbory — všude na světě — se, ve smyslu klasické demokracie, spíše dostávají pod po-

litický vliv levice a levého středu. U nás, v důsledku specifického vývoje „sametu“ a procesu demokratického vytváření odborů, se oproti minulosti rozhodující část jednotlivých odborů postavila spíše na pozici středu a levého středu, než na pozici výlučně levicové. Bylo to vyvoláno i absencí vykrystalizovaného jádra levice i úzkou původní vazbou stávkových výborů a voleb nových základních výborů v prosinci až lednu na OF. Ovšem odbory za absence zformované levice v této situaci musely, chtě nechtě, přebírat i část jejich politické role, aniž zatím přetřhávaly své původní politické vazby a celkové postavení.

Vývoj na současné politické scéně — diferenciace OF (ne tak zřetelná, ale pokračující i u jiných politických sil) s „dominantním pravého křídla“ — oboujím úmyslně do uvozek (u obou pojmů mám jisté pochybnosti, pokud jde o jejich korespondenci s realitou), a častá opomenutí či informace dodržování pravidel hry mění situaci odborů a vzbuzují zbytečná (?) podezření. Tento postup tlačí odbory doleva — to by v normálních podmínkách nebylo nic špatného — za absence zformované klasické levice; to si lze možná může urychlit její formování, ale právě takto uvolňuje cestu populistickým radikálním proudům.

Vláda přítom ekonomickou reformu — a reformu jsou odbory

odhodlány podporovat — tuto podporu potřebuje.

Za této situace se jeden z novinářů nezávislého tisku raduje, že parlament vytlačil odbory z role partnera do role oponenta. No, děkují pěkně — podstata role odborů v demokratických evropských zemích je právě v tom, že zastávají roli partnera i oponenta. Mluví-li se o potřebě sociálního smíru — lze si to těžko představit bez odborů. Leda jejich rozbitím a pak násilím různými forem. To ovšem sociálním smírem příliš nevoní.

Pokus o rozbití odborů tak, aby se dostaly do vleku a výlučné závislosti na politických stranách či seskupeních, může skončit dvojím způsobem: buď odbory odolají a seskupení, které se o to pokusí, si natluče nos (což je prozatím pravděpodobnější), pokud budou odbory sledovat správnou taktiku, nebo bude jednota a nezávislost odborů na politických stranách rozbitá a pak nejen „God save the trade-unions“, ale i „God save the reform and society?“

Igor Pleskot
předseda ÚV OS KOVO

Poněkud opožděně, o to více srdečněji NOVOROČNÍ BLAHOPŘÁNÍ ČLENŮM OS KOVO

Milí přátelé, kolegyně a kolegové,

mám obvykle takovou smůlu, že své osobní gratulace musím začít omluvou. Takže nyní vám gratuluji opožděně, díky fyzickému nedopatření, které mě dočasně na pár týdnů vyřadilo z aktivní činnosti.

Nový rok už začal a začíná s ním konečně i ekonomická reforma. Pro řadu z nás — naprosto osobně — ne zvlášť šťastně. Nezaměstnanost, ztráta míst hrozí, nebo je již skutečností pro některé z našich řad. Některé podniky se potýkají s úvěrovými, daňovými nebo odbytovými potížemi a vzbuzují obavy ze ztráty sociálních jistot svých zaměstnanců.

Znamená to, že jsme v minulém roce zaznamenali prohry a ztráty sociálních jistot? Ne! — Prošli jsme obdobím, kdy jsme — v podstatě bez zkušenosti — založili a uchovali silný odborový svaz na federativním základě (což je úspěch!), změnili jeho organizaci a začali vytvářet jeho strategii a taktiku. Spolu jsme vytvořili a udrželi Českou a Slovenskou konfederaci odborových svazů — což je také úspěch. Co však znamená více — dokázali jsme jednat, a to za značně nevýhodných podmínek s vládou a vládními institucemi a položili základy pravidel — legislativních i nelegislativních — pro toto jednání, a vytvořili jsme první nové kolektivní smlouvy. Samozřejmě jsme nebyli s řadou věcí spokojeni. Příkladem může být novela zákoníku práce, kde jsme mohli získat víc, především při lepším informování našich řad i veřejnosti o cílech, které sledujeme. Ani tato zkušenost však není ztracená; naše petiční hnutí teď probíhající ukáže, jak jsme se poučili z chyb.

Znamená to, že tento rok bude lehký? Naprosto ne! Ani tehdy, kdyby šlo všechno jak bychom si přáli, bude letošní rok jedním z nejobtížnějších. A to jak pro nás, jednotlivce, tak pro odbory jako organizaci. Odbory i nám, jednotlivcům, v úsilí dostat se z obtíží a individuálních nebo celospolečenských, mohou hodně pomoci. Proto nevěřme tvrzením, že odbory jsou věcí minulosti či nemoderní útvar, který v moderní tržní společnosti k ničemu není. Podobně jako v bibli: „Nevěřte těm, kteří tak mluví, protože nerozumějí tomu, o čem mluví“.

Záleží na naší houževnatosti, vůli, organizovanosti a znalosti, jak budou prostředky odborů využity pro sociální jistoty zaměstnanců a jejich práci.

Proto bych chtěl vám všem přát pevnou, bojovnou, ale moudrou organizaci odborového svazu KOVO. Pro bych chtěl přát vám všem i členům vašich rodin smysluplnou práci, ze které budete mít užitek vy i naše republika.

A protože i k tomu potřebujeme hodně štěstí — tak pořádný pytel štěstí v roce 1991!

Ať se nám to, co si přejeme, podaří.

Igor Pleskot
předseda ÚV OS KOVO

Výprodej za snížené ceny?

Listopadová revoluce mohla zvítězit proto, že měla obrovskou podporu lidu.

Pokud nechceme, aby ekonomická reforma dopadla katastrofálně, aby se hněv lidí, kteří se dostanou pod existenční minimum, obrátil proti odborům a vládě, musejí odbory přimět vládu, aby se nebránila prosazování sociálních požadavků zaměstnanců.

Tyto požadavky a názory jsou vyjádřeny v cca 700 dopisech, dálnopisech, které zaslaly základní organizace našeho odborového svazu ústřednímu výboru. V těchto dopisech se poukazuje zejména na to, že vláda do doby, kdy byly předloženy návrhy zákonů — o zaměstnanosti, o kolektivním vyjednávání a novele zákoníku práce — se usilovně snažila eliminovat práva a připomínky odborů. Slova pana ministra financí V. Klause se rozcházejí s činy. Na besedě s odboráři v Domě odborových svazů, kde hovořil o jedné věci, řekl: „Není to reforma moje, ale naše.“

Naproti tomu na jeho popud

zákonníku práce již dohodnutý text v tripartitní komisi. To byl podnět k otevřené protiodborové kampani při projednávání této novely ve Federálním shromáždění. Pan V. Klaus nemá zájem, aby 7 milionů zaměstnanců se stalo aktivními spolupracovníky při uskutečňování ekonomické reformy. Skutečnost, že byl schválen zákon, kterému se běžně říká „odborový“ bez souhlasného projednání s odbory, je nutně odsoudit, je přece komické zastávat názor, že přílišné pravomoce odborů by mohly být škodlivé. Daleko propšněnější by bylo předjet konfrontaci, stávkám, formou práva odborů (zaměstnanců) na konzultace zásadních otázek souvisejících s ekonomikou a rozvojem podniků, kde by otázky podílu zodpovědnosti za přijatá opatření byla závazná pro oba partnery. Úsilí za dosažení efektivní zaměstnanosti je dnes v podstatě omezena ztrátou spolupřidáváním při výpovědi. Nezaměstnanost v období pronikání nadnárodních monopolů do naší ekonomiky bude obrovská. Odbory vědí, že jedinou cestou vedoucí k prosperitě

je nalézání nových výrobních programů a nahrazování neefektivní výroby výrobou vysoce efektivní.

Zatím se projevují zásahy z centrály, zejména ministerstvem financí a státní banky do podnikových sfér, převážně negativně. Osamostatnění (restrukturalizace) probíhá pomalu. Odstraňování monopolních forem podnikání taktéž. Přetrvává centrální byrokratický způsob řízení. Mnohdy rozhodují jedinci, tzv. zakladatelé, ministerstva. Velikou roli hrají představitelé finančního kapitálu, světových bank a jejich spolupracovníci (zmocněnci) u nás. Snaží se dobyt levně rozhodující postavení nejen v ekonomice, ale i v politice. Tzv. restriktivní úvěrová politika způsobí pád a platební neschopnost většiny podniků. Poslední příklad — Zetor Brno. Je to snad záměr způsobit bankrot většiny podniků? Připravit cizímu kapitálu u nás výprodej za snížené ceny? Vytvořit situaci, kdy část podnikavců (ne podnikatelů), tzv. dravců, kteří chtějí rychle zbohatnout, budou mít možnost okrádat legálně (dosud tak činili tajně) spotřebitele? Na druhé straně pře-

vážná většina zaměstnanců si bude utahovat opasky.

Proto odborové svazy nemohou souhlasit a navíc podporovat program milionové nezaměstnanosti, obrovské inflace a záměrného snížení sociální a životní úrovně, zvyšování cen bez valorizace mezd a důchodů. Pokud vláda a dnes vedoucí politická síla OF nepochopí a nepodpoří snahu odborů a nebude řešit při provádění ekonomické reformy souběžně sociální dopady, přijmou odbory důlnou demokratické opozice proti pravidelnému zákonodárství, proti jednostrannému preferování finančních a podnikatelských zájmů.

V příštích volbách, které budou za půldruhého roku, budou odbory podporovat, případně kandidovat své odborové představitelky z podniků, své nezávislé kandidáty, obhájce sociální spravedlivé politiky.

Dnes totiž ve Federálním shromáždění chybí opozice běžná v parlamentech jiných zemí, která by důsledně hájila sociální zájmy nejširších vrstev a tvořila tak potřebnou protiváhu podnikatelského smýšlení poslanců OF.

Náš odborový svaz musí daleko důrazněji než dosud prosazovat stanoviska a názory zaměstnanců. Vycházet přitom ze situace v základních organizacích odborového svazu, ve kterých se a konečně

platností řeší, rozhoduje o převážně většině problémů. Povinnosti všech funkcionářů odborového svazu je starost o to, aby lidé měli co jíst, aby měli práci, bydlení. Prostředkem k prosazení sociálních, mzdových, ekologických opatření jsou kolektivní smlouvy, které jsou v této době uzavírány.

Generální dohoda, kolektivní smlouvy vyšších typů a zejména kolektivní smlouvy na podnikních a měly stanovit jasnou strategickou koncepci. Měly by se stát legislativními a správními pojiškami proti nebezpečí nespravedlivých, nehumánních dopadů ekonomické reformy. Tak, jak to vyjádřil prezident V. Havel ve svém novoročním projevu, když hovořil o spolupráci s odbory.

Přehled o zaslaných stanoviscích základních organizací ČSOS pracovníků kovopriemyslu v otázce přijetí odborových zákonů a stávkové pohotovosti

Celkový počet organizací ke dni 31. 12. 1990 činí 1427 ZO.

Celkový počet členů ke dni 31. 12. 1990 činí 1 438 800 členů.

Souhlasná stanoviska zaslalo: 990 organizací (70 %), 1 260 000 členů (88 %).

Nesouhlasná stanoviska zaslalo: 45 organizací (3 %), 74 000 členů (5 %).

Ostatní organizace se k uvedenému datu ještě nevyjádřily.

Nielen ohliadnutie

Rok 1990 bol rokom, ktorý sa hlboko dotkol nás všetkých. Uskutočnili sa slobodné voľby do Federálneho zhromaždenia, Českej a Slovenskej národnej rady a na jeseň voľby do miestnych zastupiteľstiev. Vláda a parlamenty projednávali za napätej situácie zložitú otázku prechodu na tržný mechanizmus našej ekonomiky a celý rad zákonov a zákonných úprav.

Z odborárskeho života bolo v tomto roku zaznamenaných nie málo udalostí, ktoré sa nás samozrejme bezprostredne dotýkajú. Hneď začiatkom roku to bol náš mimoriadny zjazd, všeodborový zjazd, ktorý vlastne skončil s predchádzajúcou štruktúrou ÚRO, a na to naväzujúci mimoriadny všezvázový zjazd. Do čela nášho zväzu, ale i celého odborového hnutia sa dostali ľudia čestní, nadšení, ale v mnohých prípadoch neskúsení. Museli sme sa vlastne učiť za pochodu. Ako sa nám veci darili, to musia posúdiť iní.

Ze všetko nešlo hladko, svedčí i tá skutočnosť, že veľa základných organizácií muselo siahnúť až ku krajnému riešeniu a to vyhlásením štrajkovej pohotovosti či dokonca štrajku. V živej pamäti určite máte napr. problémy v Žiare nad Hronom alebo brnenských organizáciách Zbrojovka a Zetor.

Hádám najvýznamnejšími udalosťami tohoto roku sú nedávne udalosti, ktoré sa nás týkali, a vlastne týkajú sa pôsobnosťou nášho odborového zväzu pri predjednávaní závažných dokumentov v parlamente. Jedná sa o návrh novely zákonníka práce a zákona o kolektivnom vyjednaní, a ďalších zákonov — transformačného, zákona o veľkej privatizácii apod. Hodnotíme teda už i organizovanie štrajkovej pohotovosti v celom zväze.

V týchto dňoch končí ďalšia etapa v živote zväzu — príprava a uzatvorenie Zväzovej kolektívnej zmluvy a samozrejme i kolektívnych zmluv v organizáciách. Je to mimoriadne závažná práca, ktorú nesmieme podceňovať. Od nej závisí spokojnosť nás všetkých.

Okrem závažných udalostí a problémov, o ktorých prioritie nie je treba diskutovať je dnes dôležitým bodom príprava nášho riadneho zjazdu. Zjazd zhodnotí našu prácu, čo sa podarilo a čo nie. Určí ďalší smer odborového zväzu.

Sme teda v novom roku, zabudnime na neprijemnosti, pozrime sa skutočnosti do očí, vystrážajme sa nedostatkov, ktorých sme sa dopustili a pokračujme v práci pre našich členov. Zmysel tejto práce sa nedá nijako ani nikým poňmať.

Alojz Engliš
podpredseda odborového zväzu kovo poverený riadením OVOZ

OTÁZKA PRE:

ING. ANTONA MIFKU,
tajomníka Slovenskej komory
OZ KOVO

Nastupujete do zodpovednej funkcie vplyvného odborového sväzu v období, ktoré si vynucuje ľudí znalých vecí. Ako prvá sa preto natíska otázka vašej profesionálnej a životnej predprípravy pre túto náročnú činnosť.

Nemám odvahu odpovedať, že to bola dobrá, nebudem tá najlepšia predpríprava. V každom prípade ju formoval bežný, každodenný život v výrobnej praxi aký prežívajú väčšina z nás. S odborárskou prácou sa stretávam od svojich mladých pracovných rokov, keď som ako vyučený elektromechanik naberol svoje prvé profesionálne skúsenosti v Bratislavských elektrotechnických závodoch. Spomínam si na chvíle, keď ma krátko po návrate z vojenskej služby na úsekového dovedníka. Vtedy som ešte netušil, ako veľmi to ovplyvnil moje ďalšie životné osudy. V BEZ-ke, v závoде 03, som postupne prešiel z funkcie úsekového dovedníka, cez predsedu dielenského výboru až po funkciu podpredsedu závodného výboru. Bol som v tom — ako sa vraví — až po uši, lebo popri pracovných a rodinných starostiach som večerne ukončil strednú priemyslovú školu a absolvoval aj Vysokú školu ekonomickú — konkrétne odbor ekonomické informácie a kontrola na fakulte riadenia. To už som robil na odborovom zväze kovo, kde som tiež zopár rokov odkrútil a získal prehľad o praktickom odborovom živote kovákov. Ak mám povedať pravdu, rád by som sa vo svojej terajšej činnosti viacero skúseností z tohto obdobia — ktoré prácu skôr brzdiť ako jej napomáhali — vyvaroval.

Pokiaľ viem, vy ste zároveň aj členom predsedníctva, čo by mohlo byť dosť veľkou výhodou pri výkone Vašej funkcie.

Áno, výhoda je to obrovská — napríklad oproti môjmu predchodcovi páňovi Komorovi — najmä v tom, že z prvej ruky dostávam všetky informácie a všetky materiály, a som pri všetkých zásadných rozhodnutiach, ktoré sa v rámci odborového zväzu udejú.

Keď už prišla reč na vášho predchodcu, pána Komoru — ten sa mimochodom o vás vyjadril veľmi licheľtívou poznámkou, že si pre túto funkciu nevie predstaviť lepšieho kandidáta. Nezaväzuje vás príliš?

Pozrite sa, každého človeka chvála veľa. Samozrejme takáto chvála verejne vyslovená na stránkach Kováka je pre mňa obrovským morálnym záväzkom. Zároveň by som páňovi Komorovi chcel veľmi podakovať za to, čo vo funkcii tajomníka odoviedol v období, ktoré považujem za jedno z najťažších, keď sa začínala rozvíjať práca Slovenskej komory. Za to, že organizácia aj vecne túto problematiku zvládla, že mi zanechal dedičstvo, na ktorom sa dá dobre budovať.

Spomínate jedno z najťažších období. Podľa mnohých však ani obdobie, ktoré nás čaká, ľahšie zrejme nebude. Na čo sa v ňom chcete predovšetkým sústrediť?

Naozaj je pravdou, že obdobie, do ktorého nastupujeme, nebude vencomom o nič ľahšie ako to predchádzajúce. Môže však byť o čosi ľahšie najmä preto, lebo práca v odborovom zväze preba sa len pokročila natoľko, že sa niektoré tie detské choroby, neujasnenosti organizačnej štruktúry a kompetencií medzičasom vyriešili. No naďalej stojí pred nami obrovský problém, ktorým nám dalo do vienka Federálne zhromaždenie tým ako schválilo Zákoník práce. Ako je iste známe, hoci Konfederácia v podstate rozhodla inak, náš odborový zväz, vychádzajúc z požiadaviek základných organizácií, zostáva v štrajkovej pohotovosti, čo považujem za najdôležitejšiu úlohu, ktorú budeme musieť riešiť. Z tohto pohľadu je potrebné vôbec sa zaoberať akčioschopnosťou nášho zväzu, aby sme vedeli snáď pružnejšie ako doteraz pri takýchto otázkach reagovať. Samozrejme nesmieme zabudnúť na takú dôležitú oblasť ako je práva kolektívnej zmluvy na úrovni nášho odborového zväzu, ktorá vychádza z generálnej dohody a mala by byť dobrým podkladom pre vypracovanie odborných zmluv v základných organizáciách. Nechceme tu vyratávať všetky ďalšie úlohy — bol by to dlhší výpočet — spomeniem aspoň tú najdôležitejšiu, ktorá si bezspornu vynúti veľké pracovné vypätie, a tou bude príprava nášho zjazdu 3. a 4. mája 1991.

Vy, ako výkonný tajomník, ste mali veľmi zaujímavý štart do svojej funkcie, lebo ste sa vedno s dvomi desiatkami ďalších česko-slovenských odborových funkcionárov dostali na desaťdňové školenie do Švédska. Pomože Vám niečo z toho, čo ste tam načerpali vo vašej práci?

Dojmy a skúsenosti z tejto cesty sú príliš čerstvé na to, aby som si trúfal podať ich hlbší výklad. Preto len stručne: celý tento pobyt sme využili na to, aby sme čo najlepšie pochopili systém odborárskej činnosti vo Švédsku. Problémy švédskych odborárov sú však úplne v inej polohe ako naše. Majú totiž toľko sociálnych výdobytkov, že — myslím najmä na náklady s tým spojené — v istom zmysle sa stávajú brzdu rentability výroby, ktorá má svetovú úroveň. Najlepšie to charakterizoval jeden z účastníkov nášho kurzu keď povedal, že uprimne závidí svojim švédskym kolegom práve ich problémy. A v tom je aj základ poučenia pre našu prácu — dokazovať autoritu našich odborov neohrozenou objabou sociálnych práv svojej členskej základni tak, aby aj nám raz mohol v dobrom zmysle slova niekto takto závidieť.

A napokon ešte pár slov zo súkromia:

Mám 33 rokov, som ženatý a otec dvoch detí a oproti môjmu predchodcovi mám tu výhodu, že byvam v sídle Slovenskej komory — v Bratislave, teda môžem sa svojej odborárskej práci venovať s plným nasadením. (jp)

Zmatek isme poněkud vnesli do číslovky záverečných čísel loňského Kováka. Číslo 45, které vyšlo 7. prosince 1990, obsahovalo návrh svazové kolektivní smlouvy a vzhledem k rozsahu tohoto materiálu muselo být rozšířeno na osm stran; tedy dvojnásobek obvyklého vydání. Opomněli jsme ovšem označit tento výřik jako dvojitě číslo 45—46 a tím jsme dospěli k situaci, kdy ročník 1990 musel být uzavřen číslem 47.

Omlouvám se všem čtenářům, kteří obdrželi sice o jedno číslo Kováka méně, fakticky však, vzhledem k celkové vydané stranám, suma sumárum „osízení“ o čtivo nebyli.

Toik na vysvětlenou tým, kteří by mohli re-
daktory Kováka (právem?) obvinít, že neumějí
ani do osmačtyřiceti počítat... (vp)

Napriek informáciám v masmédiách nie sú naši členovia dostatočne informovaní o cieľoch konferencie „Prechod k trhovej ekonomike v strednej a východnej Európe“ v Paríži, ktorá som sa koncom novembra minulého roka zúčastnil. S odstupom času chcem touto cestou objasniť cieľ konferencie a podeliť sa s pocitmi, ktoré som tam zažil.

V prvom rade je nutné zdôrazniť, že cesta nemala jednoúčelový význam. V čase konania sa u nás rozhodovalo o vážnej veci v živote našich odborov — vyhlásenie štrajkovej pohotovosti v súvislosti s porušením zásad jednaní v Rade hospodárskej a sociálnej dohody ČSFR. Ako je známe, porušil ju člen tejto rady za vládu ČSFR, minister financií, pán minister Václav Klaus.

Mimochodom napriek tomu, že pán minister bol menovaný do RH a SD ČSFR vládou ČSFR, ešte ani raz sa jej jednania nezúčastnil — ale s ľudným svedomím to, čo jeho námestníci dohodli, porušil — a zapríčinil tým to, čo už všetci vieme — poslanci Federálneho zhromaždenia schválili novelu Zákoníka práce v nevyhovujúcom znení nie len pre odborárov, ale vlastne pre všetkých zamestnancov.

POCITY Z PARÍŽA

V súvislosti s riešením tejto situácie bolo možno úlohou stretnutí sa s odborárskymi predstaviteľmi medzinárodných odborových centrál a požiadať ich o solidaritu. Mal som možnosť hovoriť so Stephanom Purseyom, zodpovedným pracovníkom MKSO za ekonomické vzťahy a odborové hnutie vo východoeurópskych krajinách. Účastníci nášho mimoriadneho zjazdu vo februári 1990 si ho iste pamätajú. Výsledky nášho jednaní ovplyvnili prejavy solidarity pri jednaní Výkonného výboru MKSO v Tókyu. Veľké pochoopenie pre riešenie našej situácie prejavili pracovníci TUAC a generálny tajomník John Ewans. Ihneď poslal osobný dopis pánu Alexandrovi Dubčekovi, v ktorom ho žiadal, aby svojim postojom pri rokovaní EZ prispel k tomu, aby odbory neboli odsunuté na vedľajšiu kolaj, lebo odbory sú tým druhom organizáciou, ktorá sa snaží predovšetkým o sociálny zmiar a navyše je akýmsi barometrom nálad obyvateľstva. Podľa p. Ewansa sa vo vyspelých krajinách najmä vďaka odborom darí udržiavať sociálny zmiar. Kolegovia z TUAC reagovali veľmi operatívne a poskytli nám aj kópiu listu p. Johna Vandervecka — generálneho tajomníka MKSO p. Dubčekovi, v ktorom ho taktiež žiadal o riešenie situácie. Pán Jan Backer, zástupca americkej AFL-CIO v Paríži, okamžite informoval o situácii pána Lane Kirklanda, prezidenta AFL-CIO, ktorý zaslal dopis nášmu prezidentovi Václavovi Havlovi, v ktorom ho žiada, aby vzniknutú situáciu osobne posúdil, a pokiaľ je to možné, osobne prispel k presadeniu požiadavky československých odborov zachovať v novele Zákoníka práce účasť zamestnancov a pracujúcich na rozvoji a kontrole činnosti vlastných podnikov.

Čiže prvý pocit, s ktorým by som sa chcel podeliť so všetkými kolegami, je, že nie sma osamotení a že naši kolegovia odborári v zahraničí sledujú dianie u nás a v prípade potreby konkrétne prispievajú k riešeniu našich problémov. Výsledok jednaní Výkonného výboru MKSO v Tókyu a telegramy na jednanie Federálneho zhromaždenia sú toho dôkazom. Informoval o tom prezident ČS KOZ Roman Kováč na tlačovej besede. Či sa o tom dozvedala široká verejnosť, to neviem. Mám však dojem, že sa o tom nezdozvedeli ani všetci poslanci EZ. (Alebo sa mylím?) Telegramy boli totiž rovnakého znenia, ako vyššie uvedené dopisy.

Přinejmenším jde o faux pas

Soudězný vývoj vztahů odborů — vláda — parlament, který vyvrcholil přijatím „odborovým zákonem“, je pro mne největším rozčarováním uplynulého roku. Přitom jsem jedním z řady těch, kteří se do svých dnešních funkcí, postavení a pracovních zařazení dostali právě díky listopadové revoluci a důvěře svých voličů.

A právě po této revoluci, po tomto obrovském sepjetí lidu a obrovské lidské souměřitosti s děním ve státě, a zároveň době, kdy vzájemná úcta, lidskost a pochopení převládaly nad sebeckostí, závisť, zlobou a nekontrolovatelnými emocemi, jsem věřil, že již nikdy v budoucnu nenastane období, kdy lidé budou zbaveni možnosti podílet se na vývoji celospolečenské prosperity. Tím ovšem nemám na mysli pouze právo pracovního podtl.

Velice smutnou skutečností je, voličů, a že volič má právo vědět, jak jim volený poslanec hlasuje (když už je hlasování přítomností). Průběh předkládání „odborových zákonů“ a jejich následné schválení parlamentem mne přeměnilo o tom, že řada poslanců je již zcela odtržena od lidí a atmosféry v městech, obcích a závodech. Vždyt přijetím zákona v té podobě, jak byl parlamentem navrhnut a posléze schválen, se nabízí otázka, jaká práva bude mít v budoucnu pracovník či kolektiv, domáhající se změny. Pokud vedení jeho podniku, dnes schopné, ale po letech z různých objektivních příčin zneschopní a svými nekalifikovanými rozhodnutími přivede podnik na okraj bankrotu. Vyřeší to stávka? Já jsem přesvědčen, že v té chvíli by oběma stranám spíše ublížila a z takové stávky by vyšli dva poražení. Daleko prospěšnější by bylo takovým stavům předjetí formou práva odborů na konzultace zásadních otázek, souvisejících s ekonomikou a rozvojem podniku, kde by otázky podtlu odpovědnosti za přijatá opatření byla závazná pro oba partnery.

Úsilí odborů za dosažení plné zaměstnanosti, což je v podstatě snížení nákladů ze státní pokladny, která nebude muset podporovat nezaměstnané, je v současné chvíli omezeno ztrátou spoluzodpovědnosti při podání výpovědi ze strany organizace. A že nezaměstnanost v období možnosti (nebo nutnosti) pronikání nadnárodních monopolů do naší ekonomiky bude obrovská, neboť i trh práce z důvodu zániku mnoha podniků dostane vážné trhliny, to odbory

Druhým účelem cesty, i keď samozrejme v poradí prvým, bola aktívna účasť na konferencii „Prechod k trhovej ekonomike v strednej a východnej Európe“. Na financovaní konferencie sa podieľala Svetová banka a organizovala ju OECD — Organizácia pre ekonomickú spoluprácu a rozvoj vo svojom sídle v Paríži. Podľa vyjadrenia jej expertov išlo o hlavnú udalosť tejto organizácie v roku 1990.

Prítomní boli vysokopostavení vládni úradníci, odborníci, vysokoškolskí profesori a vedci, vplyvné osobnosti obchodného sveta, hlavne z členských krajín OECD (24 najvyspelejších krajín sveta) a účastníci Konferencie o európskej bezpečnosti a spolupráci v Európe, ale aj z významných medzinárodných organizácií a výskumných ústavov. Na rokovaní sa zúčastnili aj zástupcovia poradenských výborov OECD-BIAC (The Business and Industry Advisory Committee) (zamestnávateľov) a TUAC (The Trade Union Advisory Committee) odborov. Konferencia trvala 3 dni. V prvý deň bolo plénarne pasadenie na tému: Pristup k vývoju trhových ekonomik. V podstate tu odborníci analyzovali všetky zámery, ktoré sa dotýkali ekonomických zmien v krajinách

strednej a východnej Európy. Druhý deň rokovania patrili panelovej diskusií v ôsmych odborových skupinách. Mojou úlohou bolo zúčastniť sa na práci v odborových skupinách (ktoré sa zaoberali vytvorením pracovného trhu a sociálnou politikou a nezamestnanosťou). (Vo svojom príspevku som reagoval na systém tripartitného vyjednávania u nás, na otázky legislatívy a vôbec celkovo som vysvetlil situáciu v našich odboroch. Túto cestu som volil preto, že príspevky, ktoré na konferencii odzneli, boli vysoko teoretické a dosť vzdialené od života u nás. Pochopiteľne, hovoril som aj o dôvode vyhlásenia štrajkovej pohotovosti u nás.

Tretí deň konferencie bolo opäť plénarne zasadnutie na tému: Postup inštitučných a štruktúrnych reforiem pri prechode k trhovej mechanizmu. V podstate sa tu hodnotili prvé výsledky strategických promien v ekonomikách krajín realizujúcich ekonomickú reformu. Boli predložené závery, ktoré sa dotýkajú hlavných prvkov plánu ekonomickej reformy, jej rozsahu, foriem a požadovaných priorít z pohľadu pomoci západných krajín. Jednoznačne tu zaznelo odporúčanie, aby smerovanie finančnej pomoci našlo adresáta najmä v krajinách, v ktorých sa predpokladá vysoká miera vystaňovalectva za prácou na Západ. Hovorilo sa o tom aj so zreteľom na čakávanú tvrdú tohoročnú zimu, ktorá má byť jedna z najťažších práve v krajinách strednej a východnej Európy.

So zreteľom na skutočnosť, že ešte stále chýbajú určité konkrétne znalosti a skúsenosti z tohto už prebiehajúceho procesu, bola táto konferencia len predprípravou na vyššej medzinárodnej úrovni, za účasti ministrov financií, ktorá sa uskutoční v januári tohto roku. Táto konferencia už bude konkretizovať jednotný plán a prijme rozhodnutia, ktoré sa budú postupne realizovať.

Čiže druhý pocit je ten, že ekonomicky vyspelé krajiny majú zanalyzovanú našu hospodársku situáciu. Majú snahu nám pomôcť, záleží však aj od nás, ako my budeme reagovať na túto snahu. Nielen vláda a inštitúcie, ale každý z nás. Neznamená to však budovať bohatý štát s chudobnými obyvateľmi, ale naopak bohatý obyvateľia vytvoriť bohatý štát. Dúfajme len, že na januárových parížskej konferencii to pochopia všetci ministri financií.

Alojz Engliš

DILEMATA

Celé strojírenství čekají v příštích letech obtížné, pro mnohé podniky kritické chvíle. Dosavadní znalosti o schopnostech podniků přezít transformaci do zcela nových podmínek nevěští nic dobrého. Nejen neprodejné programy, ale i zaostalost technologií, nepřizpůsobivost, těžkopádnost řídicí sféry, konečně i vlastní osobní výkonnost ve všech oblastech rozhodujících činnosti, nedávají mnoha podnikům šanci. Na těch samozřejmě nemá ani stát zájem, nevytváří předpoklady pro jejich plavbu nad hladinou obouřování dotací. Jako funkcionář odborů mi však vadí, že je vyvolávána nezaměstnanost dřive, než byly vytvořeny pracovní úřady a vytvářeny nové pracovní příležitosti — místo postupu opačného.

V současné době pokládáme za závažnější problém paušální, plošně užitou úvěrovou politiku, kterou se snaží naši finančníci dostat celý průmysl pod hladinu. Volání po konvertibilním výrobku mi v této souvislosti připadá výsměchem celé reformě. Zamýšlení nad průvodními jevy a možnými důsledky se potom přímo vnučuje. Chci-li úspěšně přivést zdevastovanou ekonomiku na moderní a se světem srovnatelnou, těžko toho docílím tím, že způsobím destrukci i toho fungujícího. Mohu vytvořit těžké nebo ještě těžší podmínky, abych vynutil rychlejší přizpůsobování potřebám budoucnosti, ale nemohu jim vzít prostředky pro tržní hospodářství běžné. Je to totéž, jako kdyby nám z východní hranici zavřeli obávané ventily zcela. Víme, co způsobí jen příškerenci.

Ty podniky, které byly léta vystaveny konkurenčnímu tlaku vyspělých zemí, mají jistě schopnost dříve pochopit a lépe akceptovat otevřený trh. Takových jistě není v republice mnoho, ale jsou a především odvádějí devizový efekt obchodu k vyrovnání toho, oč se stát nechá okrádat velkáři. Proč se zdají šéfům financí výhodnější zahraniční půjčky než vlastní inkaso? Proč chtějí prodávat zahraničnímu kapitálu raději podniky zhroutené než chudobně fungující? Nemají-li tyto otázky logiku, nezbyvá než si položit ještě další — nepřímou ekonomickou: bude zahraniční partner ochoten důvěřovat investicím ve společnosti trpící stávkami a společenskými nepokojy? To jistě v žádném případě. Proč tedy tolik záleží na tom, aby se celé strojírenství zhroutilo? Nebo je to zájem dlouholetých vládců kapitálu, které nebylo možné vyměnit a králují dál bankám a resortům? To je silně pravděpodobné, poněvadž ani bývalé šlechtě na generálních ředitelstvih nebyl vzat majetek patřící podnikům a dnes s ním podnikají v neprospekch jeho tvůrců. Takto propletená laická úvaha máj sice řadu nepřesností a nejjasností, ale ve skutečnosti musí tvořit kulisu dění. Kdo je vlastně určující v současné úvěrové politice, kdo je kompetentní k posouzení oprávněnosti žádaných úvěrů? Jsou to bývalé nomenklaturní veličiny nebo revoluci zrození odborníci? Proč v praktickém přístupu v těchto otázkách používají stejné prostředky, když musí mít diametrálně rozdílné cíle?

Stejně jako před rokem je znovu označován kritizující nebo oponující za nepřítel; tentokrát ne třídního, ale reformy. Znovu je vyvoláván strach v opentech, znovu jsou svatí, nekřtí zovatein. Místo plurality názorů začíná být opět jen jedna pravda. Zdá se mi to nebezpečné. Ale je možné i jiné vysvětlení. Odbory podporují základní principy přestavby, ale upozorňují na neadekvátní sociální rizika. Nevymýšlejí si, pouze zobrazují skutečné pocity společnosti. Aby mohlo být uplatněno nové totalitní myšlení, pomohl by rozpad odborové organizace. K tomu nepochybně vede cesta spontánního zhroutění výrobní sféry. Pro to dělá vše ekonomické vedení státu. Připadá mi to varující!

V každém případě by závěr prvního porevolučního roku ve znamení takových dilemat, která signalizují potřebu otevřeně a konstruktivně se jimi zabývat. Nejen z ekonomických, ale i ze sociálně společenských hledisek.

Touto provokací chci přispět k zesílení hlasu rozumu. Čeněk Suhoň, předseda ZV OS ZETOR, s. p., Brno

Když dva dělají totéž...

„Bohševizující odbory!“ — Nevim, který chytráček tuto podlost vymyslel, každopádně jí však řadím do série nepovolených úderů — jako ránu pod pás. Zasadzenou neobjektivně, ale záměrně. Skutečně netušim, jakým způsobem lze nalepít přívlastek „bohševizující“ organizaci, jejíž členové se v loňském roce dvakrát nekompromisně tvářili v tvář postavili proti existenci závodních organizací KSC, lidovým milicím, odstranili z budov továren přívěsné hvězdy a zničili hesla hlásající vládu „velké rodě“ až na věčnost?

Proti odborová kampaň byla úspěšně dovršena schválením malé novely zákoníku práce. Nedávno si předseda parlamentního klubu OF Jan Sokol před televizní kamerou sám sobe našel zlatěcák, jak je parlament funkční, když dokáže odolat všem nátlakovým akcím, např. stávkové pohotovosti. Člověku se ani neche domýšlet krátkozrakost takového chování. Být pyšný na to, že jsem jako poslanec nedbal zřetelně vyslovených přání svých voličů, je mírně řečeno přinejmenším zcestné a pro příští volby pravděpodobně nikoli beztrétné.

Věrná domácí kopie postupu paní Thatcherové proti odborům ve Velké Británii nabývá den ze dne zřetelnější obrysy. Jestli si lidé (ministři a páni poslanci), kteří tuto linii bezmyšlenkovitě prosazují v našich postkomunistických podmínkách, neprotřou v pravý čas oči, bude zle. Rádoby pracové zákony, oklešťující účasť pracujících na řízení závodů, jsou v podstatě extrémně levicové, protože ženou vedu na míra komunistickým pohrobkům v jejich vedení. Bývalým předsedám ZV KSC, absolventům VUMI, aktivním bohševikům i udatějším spolupracujícím s StB nemožno totiž v současnosti zajistit lepší definitivu na řídicích místech nic jiného než protiodborové (zdělnivé pravivové) zkomoletaf článku 3. Však jim také otrulo a ovidně vystrlíli rážky.

Milí páni poslanci, přestaňte si tleskat a raději se chytněte za nos. Jedno staré moudré přísloví totiž říká: „Když dva dělají totéž, nemusí...“ ale vždyť ho jistě sami dobře znáte. Miroslav Jan

Jaroslav Neuwirth
předseda ZV OS Kablo Kladrno

Sešly se obě strany

Kolektivní smlouvy patří k neaktuálnějším úkolům odborů v našich organizacích. V Prametru Šumperk jsme se sešli na besedu s předsedou ZV Miroslavem Kubičkem, za podnik se zúčastnili vedoucí personálního a sociálního útvaru Josef Rašner a podnikový sociolog Jindřich Strakoš.

Úvodem jsme se dozvěděli, že v podstatě není zvláštních rozporů na obou stranách a příprava probíhá bez konfliktů. Vyslovili jsme proto určitou nedůvěru v tom smyslu, že to příliš připomíná doby minulé, kdy kolektivní smlouva přilís zavazovala formalismem a diktátem vedení podniku.

Kubiček: Zatím máme konsens v názorech a není důvodů proč se hašteřit. Máme péče všichni stejný zájem, protože mezi odbory patří i zástupci vedení podniku. Dali jsme si však do vlnku prvou zásadu, že v těchto podmínkách udeláme kolektivní smlouvu jinou než v minulosti.

Tedy se to totiž dělalo tak, že se v textu jen změnila čísla plánu a připsala se nějaká moc potřebná odzdravná opatření. Teď nás nutí dokonce i minimalizace paragrafů v zákoníku práce, abychom si sami rozšířili o tento prostor kolektivní smlouvu podle skutečných potřeb. Zatím neznám problém, který není zhrnut do pracovní verze.

Nejvíce nás obklopuje to, že není uzavřena generální dohoda na vládní úrovni a nevíme, čeho se přesně držet a které okruhy problémů můžeme povýšit. Také nejasnost v ekonomických otázkách je brzdícím elementem. Proto smlouva nebude uzavřena do konce roku, ale jsou předpoklady, že ji předložíme konferenci koncem ledna, pokud se nestane něco mimořádného.

Strakoš: K většímu porozumění přispělo, že v podniku bylo vyměněno skoro celé vedení a také závodní výbor má nové všechny členy. To vytváří atmosféru vzájemné důvěry, porozumění a oboustranný zájem řešit problémy.

Jak řešíte otázku kobaltu?

Technologický proces vyžaduje užívání kobaltu, který se snadno na pracovištích dostává jako jemný prach do ovzduší. Má pochopitelně negativní vliv na lidské zdraví.

Rašner: Musíme udělat taková opatření, aby množství částic prachu výrazně pokleslo. Vždyť máme zájem na lidském zdraví. Máme úkol od okresního hygienika, abychom vytvořili předpoklady k zařazení tohoto pracoviště do třetí třídy. Dnes je v nejvyšší — čtyřtří. Máme nové měřicí zařízení, to nám lépe pomáhá zjišťovat stav.

Na druhé straně jsme zjistili, že prašnost podporují i některé dělníci nedodržením technologických postupů, aby si ulehčili práci. Budete to technicky náročné. Až to vyřešíme, tak se předpokládá převedení výroby do jiného podniku.

Kubiček: Odzdravná opatření někdy vyžadují vel-

ké množství prostředků. Ale také jsou případy, které se daly poměrně jednoduše vyřešit.

Při frézování byla vysoká prašnost. Na základě připomínek jsme si vše prověřili a oznámil jsem řediteli, že očekáváme do 14 dnů změnu, jinak dáme příkaz k zastavení prací na tomto stroji. Termín byl splněn. Je otázka, zda se to nedalo vyřešit dříve a či to byla liknavost. Jistě, ne všichni se dá takto zajistit, některé potíže vyžadují složitější postupy, ale někdy budeme muset použít i jistého nátlaku. Myslím, že změna vedoucích pracovníků přispívá i k lepší atmosféře porozumění.

Strakoš: Vedení podniku v přípravě kolektivní smlouvy rozeslalo všem vedoucím pracovníkům osnovu s tím, že dostane odpovědi vyplývající ze skutečných požadavků dole. Pokud to jsou méně významné úkoly, tak se nemusí objevit v textu smlouvy, ale počítáme s vytvořením provozních úmluv dílenských výborů a vedoucích provozů.

Sociální část vychází z našeho dlouhodobého programu. Největším oříškem pro nás zůstává indexace mezd, což nám dnes nikdo nefekne.

Kubiček: My jsme se vlastně připojili. Odborové úseky zpracovávají připomínky a ty šly přes mistry dál. Vše se soustřeďuje na personálním úseku. Vedle toho však máme názory funkcionářů DV a členů ZV. Ty si zatím ponecháme u sebe a předneseme je zřejmě až při samotném vyjednávání. Máme například svoji vlastní představu o minimální mzdě.

A nezaměstnanost?

Kubiček: Jsme dohodnuti s vedením podniku. Pokud nastávají organizační změny, musí se lidem nabídnout nová místa. Když se to nepodaří, máme příslib, že personální útvar bude spolupracovat s úřadem práce nebo i cestou přímé dohody s jinými organizacemi.

Rašner: Začali jsme s rekvalifikací a současně tak umožníme lidem získat vyučič list. Zatím nemáme plný a potřebný počet účastníků, ale úřední práce v Šumperku nám je doplní. Vedle toho máme v podniku určitou rezervu, kterou tvoří pracovníci důchodci. Postupně změníme pracovní smlouvy, aby tato místa mohla být nabídnuta nezaměstnaným.

Oříšek — dát kultury

Kubiček: Majetkově patří ÚRO, provozovatelem byl podnik a zařizovatelem my. Máme zájem o podporu kultury. Přesto se musel snížit stav o 20 pracovníků, kteří si většinou našli místa sami. Cílem je dosažení rozpočtové rovnováhy. Na činnost přispívaly i další organizace na území města, tihl z nich v průběhu roku od dohody odstoupily a vede se s nimi arbitrážní řízení.

Oceňujeme, že klub zavedl hospodářské činnosti, jako čistění koberců, svářčeskou školu apod. Také některé organizace si už uvědomily, že být příspěvateli má své výhody a chtějí se dále podílet na financování zařízení. To si však musí vyřešit ředitel sám. Národní výbor dotuje také provozní náklady částkou 600 000 Kčs a podle dohody se my staráme o provoz, oni se s vedením klubu zaměří na obsahovou náplň.

Přesto všechno se může stát, že vznikne v příštím roce schodek. Proto chceme projednat s vedením podniku zvýšení FKSP, aby se pokryly některé problémy.

Rašner: Komplikace vyplývá z toho, že v objektu je i restaurace, která zase spadá pod náš útvar. V minulosti bývala produkovaná, letos se snad ztrátu podaří odstranit. Zůstává otázka, co s ní dál?

Závodní výbor také převzal školici středisko v Jestřebí s dětským táborem. I tady musíme hledat řešení. Odstraňujeme ztrátové objekty. Zatím nevíme, jak budeme pokračovat u mateřské školy. Ročně na ni doplácíme přes milion korun. Národní výbor by ji převzal, ale s naší dotací. U kantýny se nám osvědčil pronájem a počítáme s privatizací. Vlastně vše, co nesouvisí s výrobou, by mělo být soukromé. Velké stravování si však chceme ponechat.

Kubiček: Jenže si musíme uvědomit, že asi nebudeme nejlepší, když našim pracovníkům řekneme — jděte si dát záhod o mateřskou školu na městský úřad. Toleží i u bytů, kde je Šumperk v ne-smírně kritické situaci.

Budou se odbory podílet na řízení?

Kubiček: Stanovisko závodního výboru zní — nebudeme, ačkoliv já se domnívám, že přece jen bychom měli mít svůj vliv. Zprvu jsme některé věci hledeli nedomyšleli. Až bude podnik akciovou společností, pak se může stát, že akcie dostane kdokoli, ne však naši lidé, a my je musíme svým způsobem chránit.

Také zlepšovatelství chceme věnovat pasáž v kolektivní smlouvě. (V této chvíli si zástupci podniku rychle udelali poznámku, zřejmě to byl námět i pro ně.) Musíme autory svým způsobem hájit, ale jsme v tomto případě ještě trochu rozpačití a i v píle cesty. Nevíme, do jaké míry se tohoto hnutí ujme VTS, my ale cítíme spolupodvinnost.

Nejžehavější otázkou jsou vždy mzdy. Shodli jsme se v tom, že by ve funkcích mistrů měli být lidé znalí práce na dílně. Takový ředitel pracovník asi ví, za kolik času dílník práci zvládne a řekne mu i výdělek. Teď žádné normy, manipulace s nimi, umělé vytváření přesčasů. K tomu musí podnik vytvořit podmínky, hlavně v organizaci práce. Tady už odbory zasahují do řízení, ale taková myšlenka je spíše dlouhodobým záměrem a do této kolektivní smlouvy se zřejmě nedostane. Přesto předseda ZV řekl závěrem — požádám všechny pracovníky, aby alespoň část rezerv využili ve prospěch podniku a uvědomili si podmínky, v kterých se nacházíme. To bude jediná cesta vpřed.

Jiří Dárďa

Pražskou INORGU iste poznáte, určité ja poznají tí, čo stavajú, alebo modernizujú strojársku fabriku. A táto pražská INORGA mala svoju pobočku aj v Košiciach. Od roku 1973 do konca roku 1990. Od januára 1991 sa košická pobočka premenovala na INCOS, štátny podnik. Zakladateľom je Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky.

Aby sme si boli na čistom, treba povedať, že košická pobočka Inorgy vlni prekonala veľkú krízu. Konverzia totiž ťažko dopadla aj na projektantov automatizovaných systémov riadenia, podniky zrušili viacero zakázok, košická INOGRA nemala čo dať ľuďom robiť, a keďže neholo iného výcho-

Prečo stratová? Lebo 40—50 ľudí nemalo čo robiť — vysvetľuje Ing. Kuruc.

A viete, ako to bolo. Predošlý politický systém nútil podniky, aby dedržovali takzvanú systémizáciu, košická pobočka musela mať referenta CO, referenta bezpečnosti práce a podobne. Košická

sa robili periférne robotizované zariadenia. A keďže ani o ne už nie je záujem, INCOS balu zrejme prenájať inej organizácii, alebo začne kooperovať s niektorým výrobným podnikom. Tento problém čaká na doriešenie. Isteže, zaujímali sme sa aj o pracovné a sociálne podmien-

Viete, čo je INCOS?

diská, muselo sa siahnuť k prepúšťaniu časti pracovníkov. V košickej pobočke pôvodne pracovalo 140 ľudí, v decembri 1990 už len okolo osemdesiat, nový štátny podnik INCOS štartuje so 66 pracovníkmi, no — ako povedal jeho riaditeľ Ing. Viliam Kuruc — aj to bude veľa. Zdá sa, že na počet zakázok postačí 45 ľudí. Podnik si zrejme ponechá len tých najlepších.

Otázka znie: ako závodný výbor OZ chráni svojich členov?

Usilujeme sa o to, aby sme ľuďom utlačili odchod z podniku, mnohí sa s hospodárskym vedením dohodli, súhlasili so svojím odchodom, a dostali päťmesačnú mzdu — hovorí predseda ZV OZ Ing. Jozef Morvaj, výskumno-vývojový pracovník.

Pravdaže, závodný výbor nemôže a nebude chrániť tých pracovníkov, čo nedosahovali požadované výkony, čo neodovzdávali kvalitnú prácu; faktom je, že aj členovia závodného výboru pochopili objektivitu nutnosti. Dnes je už každému jasné, že ani na projektantov nebude nikto doplácať, aj projektanti si musia naseba zarobiť. Este roku 1989 celý podnik INORGA dosiahol 22 miliónov korún zisku, vlni už len tri milióny, no košická pobočka už bola stratová.

pobočka len vrátnikom ročne vypláta 370 tisíc korún miezd. Košická pobočka odvzdala podniku 2,5 milióna korún ročne ako správnu reziu. V pobočke boli zamestnávajú dve právničky, načo? INCOS nasmie byť stratový! — zdôrazňuje Ing. Kuruc.

No zakázky budú i naďalej najväčším problémom. INCOS napríklad ponáka strojárskym podnikom programové vybavenie za 150 tisíc korún, no široký podnikateľ dodá programové vybavenie lacnejšie...

Strojárskym, ale aj iným podnikom ponúkame ekonomické analýzy organizačných štruktúr, automatizáciu inžinierskych prác, robíme aj takzvaný dealer, to je predaj programov zahraničných firm v Československu — pokračuje pán riaditeľ.

INCOS v súčasnosti robí napríklad pre Železiarne vo Veselí na Morave, pre Sigmu v Benešove, pre Strojsmalt v Medzeve, Elmont v Košiciach, ČKD Šariš vo Veľkom Šariši, pre Teslu Orava v Nížnej na Orave.

Veríme, že investície sa opäť rozohýbajú, veď fabriky treba modernizovať! — vysloví svoju nádej Ing. Kuruc.

Na Moyzasovej ulici v Košiciach má INCOS aj výrobnú halu, v nej

Podnik fakticky už dokončuje rekonštrukciu svojho druhého objektu na Moyzasovej ulici 58, to znamená, že pracovné podmienky projektantov sa zlepšia. V novom objekte bude aj sauna a posilovňa. Pracovníci podniku majú možnosť kupovať si lístky na obedy v reštauráciách v hodnote 16 korún, pričom pracovník platí len sedem korún. Závodný výbor OZ zorganizoval oslavy MDD, pričom Mikuláša s darčekmi po 35 korún, zorganizoval detskú rekreáciu...

Do kolektívnej zmluvy na rok 1991 by sme chceli dostať tvorbu FKSP po tisíc korún na člena OZ, chceme, aby ženy dostali okrem riadnej dovolenky tri dni voľna, matkám chceme vyhodit sedemhodinový pracovný deň... — vyhratáva predseda závodného výboru.

Či sa takýto sociálny program podarí realizovať, to dnes ešte nevieme. Všetko bude závisieť od hospodárskych výsledkov nového podniku. No dúfame, že sa to podarí, veď v INCOS-e pracuje dosť schopných ľudí, viaceri z nich predchádzajú aj na vysokých školách, medzi nimi aj predseda ZV OZ Ing. Jozef Morvaj.

A my tomuto novému podniku želáme priaznivý víťaz do plachát.

(k)

K NOVÉMU ZÁKONU O CENÁCH

Koncom uplynulého roku byl federální vládou předložena, ve Federálním shromáždění schválena a v Hospodářských novinách č. 137 z 29. 11. 1990 publikován zákon o cenách, který vstoupil v platnost k 1. 1. 1991. Je součástí celé řady nových ekonomických zákonů, které vytvářejí legislativní podmínky pro přechod naší ekonomiky k převážně tržnímu fungování. V oblasti cenového systému se jedná o přechod k celkové liberalizaci cen, kterou doprovází jednak uvolnění značné části velkoobchodních cen s přímým propojením na maloobchodní ceny, jednak zavedení vnitřní směnitélnosti koruny vůči volně směnitelným měnám.

V etapě přechodu k tržnímu fungování naší ekonomiky nelze logicky předpokládat bezporuchové fungování všech mechanismů trhu, resp. dokonce vůbec jejich existenci. Za těchto okolností, jakož i s ohledem na setrvačnost, která je vlastní každému společensko-ekonomickému systému, se tedy zachování regulační role státu (centra) stává jednou z podstatných charakteristik čs. modelu smíšené tržní ekonomiky minimálně pro tuto přechodnou období. Scénář ekonomické reformy v této části říká, že: „Cílem hospodářské politiky bude připravit a uplatnit takové mechanismy cenové regulace, které v období liberalizace nebudou bránit posunu cenových relací směrem k rovnovážným hodnotám, zároveň však budou schopny maximálně tlumit růst cenové hladiny čili čelit výraznějším inflačním pohybům.“

Hledání a uplatňování takových mechanismů regulace cen, které by vyhovovaly všem požadavkům a cílům, optimisticky formulovaným v přijaté scénář ekonomické reformy, je dnes třeba nutně považovat — z hlediska dopadů na chování ekonomických subjektů — za stejně významný problém jako vlastní proces liberalizace cen. A to bez ohledu na všeobecně panující skepsi, pokud jde o praktické uplatňování státní cenové regulace, která nebyla schopna v žádné podobě (tedy jak v centrálně plánovaných ekonomikách, tak i např. ve Francii, kde „veřejná moc“ měla silnou tradici) tlumit dlouhodobě růst cenové hladiny ani čelit výraznějším inflačním pohybům.

Situaci, kdy na jedné straně za klíčovou a tedy i za rozhodující pro úspěch naší reformy je považována všeobecně (pozitivně i kriticky) liberalizace cen, ale na druhé straně byl přijat — s platností od 1. 1. 1991 nový zákon o cenách, který de facto poprvé v naší poválečné historii zákonnou normou zakotvuje státní regulační zásady do cenové soustavy, však považují za paradoxní. Neboť dnes je zřejmý zákon vlastně více zákonem regulačním než liberalizačním, což jednoznačně vyplývá z jeho převažující orientace na obsahové a funkční vymezení jednotlivých mechanismů státní regulace, kontroly a evidence cen. A také proto, že jednostranně zdůrazňuje pouze úlohu státu (centra), pokud jde o tvorbu, regulaci a kontrolu cen, a nikoli pro chování ekonomických subjektů podstatnější úlohu v situaci uvolňování cenového systému a „otevírání se“ světu: mám na mysli nejen lokální, decentralizovanou regulaci, ale zejména „hlídání konkurence“ či „dozor nad fungováním trhu“. (To ovšem zřejmě lze očekávat od jiného legislativ-

ního dokumentu — zákona o hospodářské soutěži, který však dosud není k dispozici.)

Nový zákon o cenách vychází sice vstřícně požadavkům vytváření volnostržního prostředí a nově definuje sám pojem ceny jako ceny vždy dohodnuté v závislosti na vztahu nabídky a poptávky. Na druhé straně ale ponechává státu značný prostor pro uplatnění řady regulačních nástrojů (od cenového moratoria a úředně stanovených cen k cenám věcně a časově usměrňovaným). Celkově lze konstatovat, že je jakýmsi metodickým návodem pro regulaci cen, jejíž charakter i rozsah bude konečně vždy vymezen přípojením seznamem zboží s regulovanými cenami v rozdělení:

- na zboží s úředně stanovenými maximálními cenami,
- na zboží s úředně stanovenými pevnými cenami,
- na zboží s úředně stanovenými minimálními cenami (a to včetně cen státem zaručených, např. zemědělské produkce),
- na zboží se specifikovanými různými formami věcně usměrňovaných cen,
- na zboží, u něhož místní orgány mohou stanovit maximální ceny.

V této souvislosti považují za klíčový problém „startu“ nejen nového zákona, ale obecně charakter a fungování celého systému cen po 1. 1. 1991, způsob a rozsah stanovení vstupní verze právě tohoto seznamu, tj. včetně problému kompetence centrálních orgánů federálních a republikových. Pokud jde o tzv. decentralizovanou (místní) regulaci, má mít „zelenou“ (i když v zákoně není specifikováno kde a kdy), a to zřejmě s ohledem na pozitivní zkušenosti jiných zemí (např. Francie, Rakousko, ale i Švédsko) s decentralizovanou regulací cen v regionech a obcích.

Rozhodujícím kritériem pro uplatnění určité formy regulace cen má být omezení hospodářské soutěže a s tím spojené omezení nabídky (mj. i u přírodních zdrojů, půdy, bytového fondu ap.), v důsledku čehož vzniká trvalé riziko spekulativního zvyšování cen, jež by zesílilo inflační procesy v naší ekonomice. S ohledem na skutečnost, že neexistence hospodářské soutěže na jedné, a nedostatkovost na druhé straně budou silně ovlivňovat přechod naší ekonomiky na tržní, konkurenční fungování, je nabízené kritérium de facto výzvu k velmi rozsáhlé státní regulaci cen přinejmenším v nejbližším období. Navíc se podle nového zákona mají při regulaci cen uplatňovat i další hlediska, jako např. postavení daného zboží v technologických procesech, v konečné spotřebě, jakož i hledisko tzv. „státního zájmu“.

Skutečnost, že nový zákon o cenách zakotvuje i výjimečnou možnost úplného zvyčování cen (tzv. cenové moratoria), nepřekvapuje, neboť je i ve vyspělých tržních ekonomikách známým, i když ne často používaným státním regulačním zřehadem do daného systému. Co však je neobvyklé, to je v zákoně kodifikovaná možnost uplatňovat i tzv. pevné ceny, přesto, že jde o nepochybně silný prvek kartelizace, brzdou konkurence a rozvoje tržních vztahů. Tímto se dostává celému cenovému systému jakéhosi „varování“ před nebezpečnými excesy (úlety) ve směru inflačním, ovšem s tím důležitým, že nebezpečí centrálního (státního) administrativního dformování cen „se berá“ (přes neblahé zkušenosti z minulá) jako menší zlo.

Regulace cen v novém zákoně o cenách je tvořena — kromě již uvedených (a doufejme) extrémních forem — jinými dvěma mechanismy: jednak je to forma tzv. úředně stanovených cen, jednak je to určitě (věcně i časově) usměrňování cen.

Úředně stanovené ceny mají plošný dopad, tzn., že jsou vždy uplatňovány stejně vůči všem prodávajícím i kupujícím a jejich hlavní formou je stanovení cen jako maximálních cen. V pojetí regulace, z něhož vychází zákon, však představují progresivní způsob vytváření prostoru i pro cenovou dynamiku (průběh cen). Zákon rovněž předpokládá stanovení minimálních cen, ovšem pouze v určité modifikované podobě, jako tzv. státem zaručené ceny např. pro některé zemědělské produkty, které budou nadále dotovány státem a zároveň budou vázány na dodržení určitých, smluvně dohodnutých nákupních kvót.

Usměrněvané ceny představují v obou přijatých podobách (věcně i časově) mnohem subtilnější formu státní regulace cen. Pomocí ní se již „nehidá“, resp. neurčuje absolutní hranice pro výši ceny či pro její přijatelný růst, nýbrž pouze určité závazné či přípustné způsoby její tvorby. Lze se tudíž oprávněně domnívat, že použitelnost této formy regulace cen může být také mnohem širší. Kritériem pro uplatnění věcně usměrňovaných cen (pomocí stanovených pravidel kalkulace) je skutečnost, že cena nebo zisk v ní obsažený výrazně převyšuje částku, která by byla dosažena na trhu v efektivní konkurenci. K tomu lze snad jen dodat, že věcně regulované ceny budou znehodnotit jejich působení. Časově usměrňované ceny, jako nejmírnější forma státní regulace cen, znamenají, že státní orgán de facto pouze „pozdrží“ realizaci zamýšleného zvýšení cen, aniž ovlivňuje jeho rozsah. Čili cenová změna je zde vázána na splnění určité časové podmínky, resp. na dodržení stanovené lhůty. Uplatňování tohoto nástroje (v případě zejména monopolních či dominantních prodávajících) bude však mít spíše jen psychologický efekt (a nikoli konkrétní ekonomický), neboť může nanejvýše odložit či zbrzdit cenové zvýšení o dva měsíce, resp. o šest měsíců při opakovaném zvyšování cen.

Mohu proto jen konstatovat, že nový zákon o cenách ve své rozhodující části (formálně i obsahově) zakotvuje velmi silné mechanismy a formy centrální regulace cen, které až příliš připomínají minulý systém tzv. státního řízení a kontroly cen. A tím zároveň nutně zhužují pochopitelnosti o jejich možné účinnosti, a to i s ohledem na zkušenosti z ostatních vyspělých zemí včetně např. již zmíněné Francie, kde se státní regulace prováděla nepřetržitě od roku 1945 do roku 1986, kdy i zde došlo k celkové liberalizaci cenového systému.

Ing. Petr Soukup, CSc.
Ekonomický ústav ČSAV

Nemáme práci - a co dál?

Může se to přihodit každému: reorganizace na pracovišti, racionalizační opatření a likvidace neefektivních provozů jsou mnohdy důvodem pro nadbytečnost pracovníka. Pak následují sociální a existenční problémy, úskalí hmotného zabezpečení nebo hledání zaměstnání. Co dělat a jak postupovat? Bludiště zákonů a předpisů — zejména od 1. 2. 1991 po vydání nových — není jednoduché. Vše začíná na pracovišti...

PRODLUŽENÍ VÝPOVĚDNÍ DOBY

Nejdříve si musí zaměstnanec zhodnotit situaci na pracovišti. Zjistit, zda se jedná o některou z organizačních změn, reorganizaci nebo racionalizační opatření, jak to má na mysli i zákoník práce v § 46 odst. 1 písm. a) až c). Zde může napomoci odborová organizace na pracovišti, na kterou se může obrátit se žádostí o účinnou pomoc. Závodní výbor by měl být o všech organizačních opatřeních informován a měl by se k nim také vyjadřovat.

V případě, že se nejedná o některou z organizačních změn (např. rozdělení, sloučení pracoviště, zrušení místa pro nadbytečnost apod.), můžeme se obrátit s návrhem na příslušný soud, aby rozhodl o tom, že výpověď z pracovního poměru je neplatná.

K výpovědi od 1. 2. 1991 už nedává předchozí souhlas závodní výbor, ale stačí jen projednání s ním. Rovněž nebude platit oznamovací povinnost, ale prodlužuje se doba při výpovědi z důvodu reorganizace na tři měsíce. Tato novinka bude platit od 1. února 1991 (do konce ledna 1991 platí ještě dosavadní právní úprava, to je tříměsíční oznamovací povinnost o skončení pracovního poměru zaměstnavatelem).

JINÉ ZAMĚSTNÁNÍ ČI REKVALIFIKACE

Dále je třeba zjistit, zda zaměstnavatel nabídl vhodné pracovní místo a zda respektuje zvláštnosti některých kategorií pracovníků. Např. souhlas úřadu práce s výpovědí osob se změnou pracovní schopnosti. U žen, které jsou na mateřské dovolené, neměly skončit výpovědní doba dříve, než jim zaměstnavatel nalazne nové vhodné zaměstnání. Zaměstnavatel musí splnit některé další povinnosti: vydat pracovní posudek, potvrzení o zaměstnání, poskytnout pracovní volno k hledání zaměstnání, provést zápis v občanském průkazu apod.

Reorganizace či rušení místa ještě nemusí ohrozit a způsobit ztrátu zaměstnání. Někdy nastupuje rekvalifikace — změna kvalifikace nebo profese. Jestliže pracovník nalazne po její realizaci místo u zaměstnavatele a zaměstnavatel s ním počítá, poskytne mu rekvalifikaci. Bude zastávat jiné pracovní místo. Zaměstnavatel s ním uzavře o rekvalifikaci dohodu a po celou dobu rekvalifikace mu poskytne náhradu mzdy ve výši průměrného výdělku. Pracovník tedy o nic nepřichází. Prakticky získá jinou kvalifikaci...

Horší je, když se už s pracovníkem nepočítá a zaměstnavatel s ním platně skončí pracovní poměr výpovědí z důvodu reorganizace (§ 46 odst. 1 písm. a) až c) zák. práce. Potom je zaměstnavatel povinen vyplatit mu finanční částku — odstupné, ve výši dvojnásobku průměrného výdělku. V kolektivní smlouvě může být stanovena částka vyšší — až pětinásobek výdělku. Tato změna nastává od 1. února 1991, do konce ledna 1991 platí, že na odstupné ve výši pětinásobku měsíčního výdělku není právní nárok a musí být dohodnuto při skončení pracovního poměru.

PRÍSPĚVEK V NEZAMĚSTNANOSTI

Po skončení zaměstnání, lépe ještě před jeho ukončením, pracovník (občan ucházející se o zaměstnání) vyhledá příslušný úřad práce, který je v každém obvodu či obvodě a požádá o zprostředkování vhodného zaměstnání. Pokud se mu to do sedmi dnů nepodaří, dostane od úřadu práce hmotné zabezpečení (příspěvek v nezaměstnanosti). Jeho výše je při skončení pracovního poměru z důvodu reorganizace po dobu šesti měsíců 70 procent dřívějšího průměrného čistého výdělku a za dalších šest měsíců 60 procent. Při skončení zaměstnání z jiných důvodů než pro reorganizaci je to po celou dobu 12 měsíců 60 procent. V lepším případě může úřad práce nabídnout občanovi rekvalifikaci, kterou bude — na rozdíl od pracovníků, kteří u zaměstnavatele mají zajištěn pracovní poměr — provádět sám a nikoliv zaměstnavatel. I když třeba v některém rekvalifikačním středisku zaměstnavatel nebo v jiných vzdělávacích zařízeních. V tom případě občan od úřadu práce obdrží hmotné zabezpečení po celou dobu rekvalifikace ve výši 80 procent dřívějšího čistého měsíčního výdělku.

Pokud by se ani po jednom roce nepodařilo sehnat vhodné zaměstnání — věrme, že takových případů bude co nejméně — bude občan zabezpečen podle předpisů o sociálním zabezpečení.

Otázky kolem stávky

Od 1. února 1991 se stává „oprávněným“ pojmem naší právníkům terminologie slovo stávka. Součástí nového zákona o kolektivním vyjednávání, který nabude účinnosti dnem 1. února 91, je i stanovení podrobností pro možnost stávky a výluky.

CO JE VŮBEC STÁVKA?

Nový zákon ji definuje přesně: Jako krajní prostředek ve sporu o uzavření kolektivní smlouvy a rozumi se jí částečné nebo úplné přerušení práce zaměstnanci. Vyhláší ji a o jejím zahájení rozhoduje příslušný odborový orgán v případě, jestliže s ní souhlasí nejméně polovina zaměstnanců, jichž se kolektivní smlouva týká.

Zaměstnancům se nesmí bránit účastnit se stávky, ani nesmějí být donucováni k účasti na stávce. Pokud chtějí pracovat a nezúčastnit se stávky, musí jim zaměstnavatel umožnit přístup na pracoviště a odchod z něj. Stávka je nezákonná (v rozporu s předpisy) např. v případě branné pohotovosti státu, stávka zaměstnanců zdravotnických zařízení nebo zařízení sociální péče, pokud by stávkou došlo k ohrožení života nebo zdraví občanů, zaměstnanců při obsluhu zařízení jaderných elektráren, příslušníků sborů požární ochrany, soudců, prokurátorů, příslušníků ozbrojených sil apod.

JAK S NEMOCENSKÝM POJIŠTĚNÍM

V době účasti na stávce nepřislouží jejímu účastníkovi mzda ani náhrada mzdy. Pro účely přídatků na děti se doba účasti na stávce považuje za odpracovanou dobu, obdobně i pro účely důchodového zabezpečení. Po dobu trvání stávky nenáleží jejím účastníkům nemocenská podpora při ošetřování člena rodiny, pokud se podmínky pro jejich poskytování splní v době účasti na stávce (např. pracovník — účastník stávky v jejím průběhu onemocněl). Je to logické, neboť nemocenská je vlastně náhradou za mzdu a po dobu stávky mzda nepřislouží.

STÁVKA ZAMĚSTNAVATELE

Tak se dá ve stručnosti nazvat protipatření zaměstnavatele, jestliže sám má zájem na uzavření kolektivní smlouvy a přes veškeré snahy (i právní) k ní nedojde. Jako krajní prostředek řešení tohoto sporu může být vyhlášena výluka, což je částečné nebo úplné zastavení práce zaměstnavatelem. Výluka nesmí být vyhlášena a je nezákonná v případech, kdy není možno uplatňovat stávku.

Nemohl-li zaměstnanec konat práci, protože vůči němu byla uplatněna výluka, je o překážku v práci na straně zaměstnavatele a přísluší mu náhrada mzdy ve výši poloviny průměrného výdělku. Nároky z nemocenského pojištění a sociálního zabezpečení se u zaměstnavatele posuzují tak, jako by k výluce nedošlo. Je tedy nemocenský i důchodově zabezpečen. (ou)

ZO ZÁVEROV KOMISIE PRE ÚTLMOVÉ PROGRAMY

V priebehu 9. a 18. mesiaca 1990 obdržal ÚV kovo vyjadrenie k listu (dotazníku), adresovanom predsedom ZO OZ k otázkam zamestnanosti, sociálneho programu a programu rozvoja podnikov na roky 1990 až 1993. Z Českej republiky vyjadrenie na ÚV OZ postúpilo 303 základných organizácií, tj. 27 % z celkového počtu ZO. Z toho 258 za strojársko-hutnícke a 45 za elektrotechnické odvetvie. Zo Slovenskej republiky vyjadrenie na ÚV OZ postúpilo 55 základných organizácií, tj. 17 % z celkového počtu ZO (v Západoslovenskom a Východoslovenskom kraji po 8 %, v Stredoslovenskom 34 %), z toho 46 za strojársko-hutnícke a 9 za elektrotechnické odvetvie.

Vážne problémy signalizujú:

- z oblasti strojárstva
 - 11 % organizácií z ČR
 - 30 % organizácií z SR
- z oblasti elektroniky
 - 40 % organizácií z ČR
 - 65 % organizácií z SR
- z oblasti hutníctva — tu dochádza k všeobecnému zníženiu efektívnosti odvetvia v dôsledku zvýšenia cien surovín, palív a energie.

Z analýzy vyjadrenia podnikov vyplýva nasledovne:

- Sociálny program je čiastočne spracovaný a jeho realizácia je zabezpečená predovšetkým v podnikoch, ktoré majú stabilizovaný a efektívny výrobný program.
- Sociálny program zväčšiny podnikov (80 %) nezahrňuje program rekvalifikácie a štruktúrálne zmeny, na základe ktorých bude dochádzať k uvoľňovaniu pracovníkov.
- Podniky „postihnuté“ riadením Výboru ľudovej kontroly a tvrdými sankciami okradnuté o milióny korun (napr. CALEX Zlaté Moravce“), majú veľké ekonomické problémy, i keď majú perspektívu a stabilizovaný výrobný program. Výrazné zníženie priemerných zárobkov pri súčasnej inflácii tvrdí postihuje rodových zamestnancov. Nič neriešace stanoviská odborových centrál v takejto atmosfére iba prehĺbujú nedôveru voči odborom, pričom hro-

Zabezpečenie sociálnych a výrobných programov podnikov

mozdom sa stávajú hlavne funkcionári základných organizácií.

● Časť vedenia podnikov pristupuje nechtivo k uvoľňovaniu pracovníkov, považuje svoju povinnosť za splnenú písomným oznámením o nadbytočnosti a výpoveďou.

● Zvlášť kritická situácia (výrobný program a jeho efektívnosť, zamestnanosť...) je v podnikoch Tesla Rožnov, Tesla Vrchlabí, MEZ Mohelnice, hutné podniky Ostravska, Arlitma Hořice na Sumave, Ellitex Ústí n. Orli, Meopta Přerov, Krasena Olomouc, Ekostav Olomouc, Pal Kroměříž, Poličské strojírný Polička, Vlárské strojírný, Slavičín, Sigma K.D.P. Praha, Severočeská armatúrka Chabařovice, Chepos - IDOZ Brno z ČR. Zo SR sú to hlavne TESLA Vráble, KOVOPROJEKT Bratislava, TESLA Liptovský Hrádok, PPS Detva, ZTS Dubnica, ZTS Martin, Pov. strojárne Považská Bystrica, ZVS Dubnica, ZTS EVU Dubnica, Konštruktiva Trenčín, TESLA Karlin-závod Stašov, ZSNP Žiar, podniky ZVT a takmer všetky výskumno-vývojové a projekčné organizácie.

● Z dôvodu nevyjasnenosti výrobných programov rozhodujúcich strojárskych podnikov nie je vyjasnené výrobná náplň hutníckych prevádzok (Hutné závody ZTS Dubnica, ZTS Martin...).

● Podniky postihnuté konverziou zbrojnej výroby nemajú dostatok finančných prostriedkov na rekvalifikačné programy. Náklady na rekvalifikáciu, vrátane mzdového vyrovnania, predstavujú na 1 pracovníka 31 tis. Kčs. V podniku ZTS Dubnica to predstavuje 46 mil. Kčs v rokoch 1990 až

1992; obdobná situácia je i v podnikoch ZTS Martin, PPS Detva a Považská Bystrica.

● Pretože konverzia zbrojnej výroby je štruktúrálne zmenou, náklady na rekvalifikáciu s ňou spojené v súlade s výškou FMPSV č. 195/89 Zb. § 10, odst. 4 majú byť hrazené z účelovej rezervy štátneho rozpočtu.

● V období prechodu z centrálnej riadenej ekonomiky na trhové ekonomiku je potrebné vytvoriť legislatívnu možnosť odchodu do dôchodku dva roky pred nárokom na odchod do dôchodku s primeraným odstupným i v takých prípadoch, keď to nebude vyvolané organizačnými zmenami. Vytvorila sa tým možnosť na väčšiu zamestnanosť absolventov učilišť ako i stredných a vysokých škôl.

● Daňové zafaženie podnikov je vysoko nad úrovňou vyspelých štátov, v ktorých sú podniky (na rozdiel našich) ekonomicky stabilizované. Pritom dochádza k výraznému finančnému zafaženiu podniku pri dovoze surovín, polotovarov s komponentov v dôsledku devalvácie koruny k západným menám — dôsledkom je nízka tvorba fondov, predovšetkým mzdových.

● Existenčné ohrozenie vysokého počtu pracovníkov THP (vysokoškolských a stredoškolských) za príčin „únik mozgov“ do zahraničia.

● Nepriaznivý dopad konfliktu v Perzskom zálive sa prejavil v zastavení realizácie dohodnutých programov v podnikoch CHEPOS - IDOZ Brno, Považské strojárne Pov. Bystrica a ZTS Dubnica.

● Nie je vyriešený problém rekvalifikácie starších pracovníkov

(nad 50 rokov) a pracovníkov so sniženou pracovnou schopnosťou.

● Investičná činnosť väčšiny podnikov je výrazne zabrzdnená, čo ohrozuje modernizáciu výrobných základne s dopadom na kvalitu a ekonomiu produkcie a tým i možnosť presadiť sa úspešne na svetových trhoch. Je to predovšetkým problém podnikov, postihnutých konverziou.

● Rozpad trhu RVHP má dopad na prežitie tých podnikov, ktorých výrobný program bol orientovaný do uvedených oblastí, hlavne na ZSSR a NDR.

● Dochádza k ohrozeniu výchovy účinnoskeho dorastu z dôvodu nevyjasnenosti výrobných programov podnikov.

● Nie je vyjasnené postavenie, legislatíva v zmysle práce odborovej organizácie v podmienkach akciových spoločností.

● Nie je vyjasnené, z čoho budú kryť podniky mzdový nárast, vyplývajúci za zdražovania životných nákladov.

● Reštriktívna úverová politika ŠBCS ohrozuje platobnú schopnosť značnej časti prosperujúcich podnikov a výrazne zhoršuje situáciu v podnikoch, postihnutých útlmovým programom a vyvolanými štruktúrnymi zmenami.

● Zo strany ÚV kovo je potrebné požadovať riešenie problémov utlmované hutníckej výroby v otázkach zamestnanosti zdravotne postihnutých pracovníkov starších 50 rokov rovnakým spôsobom, ako v rezorte baníctva. Priestup zdravotných postihov preukázal najmenej zrovnaťelné dopady na zdravotný stav ako v baníctve.

Napriek súčasným negatívnym dopadom v oblasti strojárstva možno predpokladať perspektívu rozvoja v zmysle štruktúry výroby strojárskych podnikov. Podnikom postihnutých konverziou zbrojnej výroby bude však nutné poskytnúť zo strany štátu osobitný pomoc.

O mnoho nepriaznivejši, ba až kritický je stav v oblasti hutníckej prvovýroby a elektrotechniky, pretože hutnícka prvovýroba je jednak takmer 100% závislá na dovozoch, je vysoko energeticky náročná a nemá zabezpečený odbyt. Elektrotechnika vzhľadom k niekoľko desaťročnému zaoštvaniu v súčasťkovej základni a v technológiách takmer nemá šancu presadiť sa na trhu, presýtenom kvalitnými, spolahlivými a cenovo dostupnými výrobkami. U týchto odvetví je prechod na príbuznú výrobu bez systémového prístupu neuskutočniteľný.

V súlade s uznesením 6. plenárneho zasadnutia ÚV OZ kovo zo dňa 12. 12. 1990 prerokujú predsedovia republikových komor problémy z uvedenej analýzy s príslušnými ministrami vlád oboch republik.

Josef Krumpolec,
predseda komisie

Na adresu predsedu ÚV ČSOS kovo prišiel 19. 12. 1990 ze Ženevy, sídla IMF dopis tohoto znenia:

Vážny kolego,
rád bych Vás informoval, že žiadost Vašeho svazu o členství v Mezinárodní federaci kováků byla prodiskutována na zasedání výkonného výboru, jež se konalo v Ženevě ve dnech 6. a 7. prosince 1990.

Jak jsme Vás již dříve informovali, konečné rozhodnutí má být přijato naším ústředním výborem, proto se k věci vrátíme po jeho příštím zasedání, jež by se mělo konat 23. a 24. května 1991.

Bratrský Váš
Marcello Malentacchi
generální tajemník

NESPOKOJENÍ METALURGOVÉ

V závěru loňského roku se ve Frenštátě pod Radhoštěm konala V. valná hromada metalurgické sekce odborového svazu KOVO, za účasti 170 účastníků těchto provozů z celé ČSFR.

Atmosféra jednání byla poznamenána vyhlášenou stávkovou pohotovostí ČSKOS, ke které vyjádřili delegáti v zásadě souhlasné stanovisko. Jak vyplývalo ze zpráv bohaté diskuse, je v našich slévárenských, lisářských a kovářských provozech značná nespokojenost mezi řadovými odboráři. Uplynul rok převratných politických změn, ale ty hospodářské a sociální se rodí jen velmi pomalu, či zůstávají tajemstvím resortních bludišť. Dělníci ve slévárnách dále dýchají volný SiO₂, kováři dále hluchnou a pro závodní lékaře je i nadále metalurgický obvod postrachem v procentech neschopnosti a počtech pacientů. Na půdě sekce ÚV ZO lze udělat pro lidi mnohé jak v sociální, tak i ve mzdové otázce, ale nelze v zásadě řešit a dořešit celkové léta diskriminované postavení pracovníků v metalurgii, pro absolutní absenci koncepcí FMPSV či doslovný nezájem. Tomu nasvědčuje korespondence s tímto ministerstvem. Zdravotnické statistiky jsou velmi závažné a zarazují obzvlášť dlouholeté pracovníky citelně pod i tak neslavný průměr populace. Tvrzení, že nejsou peníze, nebo že odbory jsou hrozbou ekonomické reformy, neobstojí. Je to stejné, jako tvrdit, že s nemocnými a předčasně opotřebovanými lidmi (kteří poslušně mlčí) půjde reforma rychleji a lépe. Daleko větší riziko neúspěchu vidíme v přehlížení základních principů jednání o zdravotních a sociálních faktech. Varovným momentem zůstává skutečnost, že příslušné resorty doslova „zakonzervovávají“ většinu toho, co lidi v továrnách trápilo celá desetiletí. Špatná lékařská péče, ohrožující technologie, nefunkční samospasitelné aparáty ujíždající se skromnými mzdovými prostředky a z toho plynoucí bezprávné postavení dělníků.

Metalurgie má své nezastupitelné místo v našem strojírenském komplexu, ale má také po hornických jedny z nejtěžších podmínek, které se však snaží FMPSV zatlačit do celoplošného průměru. Každé z ministerstev či jiných státních orgánů, kdyby muselo pracovat v našich metalurgických podmínkách, by už dávno mělo pro sebe vytvořit

ny velmi adekvátní podmínky v oblasti mzdové, důchodové, sociální a zdravotnické. Příkladem z minulosti i doby nedávné se naskytá dost. Jen o něčem lepší je situace v odborech i v samotném odborovém svazu KOVO. Metalurgická sekce má od svého vzniku rozumnou snahu přímo, specificky prosazovat odlišnosti podmínek v tvorbě dokumentů a výsledcích jednání. Jak ukázala skutečnost, naráží naše snaha na určité nepochopení samotného předsednictva odborového svazu KOVO. Nechceme vytvářet orgán v orgánu ani zastíňovat kompetentnost těchto orgánů, ale chceme mít možnost aktivně se podílet na pružné práci svazu, protože máme to podstatné — bezprostřední styk s lidmi, ale i denní odpovědnost ve svých ZO vůči těmto lidem.

Náš požadavek na vytvoření mandátových obvodů pro sjezd, či kooptace předsedy sekce do pléna byl zamítnut. Přesto, že zastupujeme 60 tisíc pracovníků metalurgie. Sekce by se tak mohla reálně stát zdravou krví těchto orgánů. To lze vztahovat i na sekce jako takové, protože dokonale monitorují specifickou podmínku a mají to nejpodstatnější — přímou vazbu odpovědnosti. Statut poradního hlasu není dostatečnou zárukou, ani skutečným vyjádřením právního stavu věci. V současné době nás čeká mnoho konkrétní práce a jednání v oblasti kolektivních smluv. Každý, kdo se na nich bude podílet, si musí plně uvědomit závažnost těchto dokumentů. Po radikálním „očesání“ zákoníku práce to bude jediný dokument určující a zajišťující v současné době prakticky základní existenční minimum.

Zavřít dobrou kolektivní smlouvu nebude lehké. Bude to zřejmě rok 1991, který bude do značné míry ovlivňovat ekonomický vývoj pro léta další, s plnými dopady do politického a sociálního života společnosti. Od páni ministrů až po předsestavené výborů si na všech úrovních musíme s největší odpovědností na nás vloženou uvědomit nezodpovědné následky prosazování nemožného. Odbory dnes stojí na posledním stupni sociální únosnosti, už skutečně nelze kam ustupovat. Léčba šokem se nesmí dostat do stavu agónie či kolapsu.
Karel Šindelář

Britští kováci úspěšní

Britské odborové svazy kováků se rozhodly podporovat původní odhlasování asi 6000 pracovníků a pracovnic v podniku GPT, který ze 40 procent patří německému koncernu Siemens. Kováci na britských ostrovech vedou už déle než rok kampaň za 35hodinový pracovní týden. Vedení podniku GPT dosud odmítalo jakékoliv jednání na toto téma. Mezitím se však podařilo v 1034 závodech s asi 400 000 zaměstnanci snížit týdenní pracovní dobu ze 39 na 37 hodin, prohlásil nedávno mluvčí kováckých odborových svazů.

V dalších čtyřech strojírenských závodech s asi 3600 zaměstnanci vyústilo původní odhlasování k tomu, vstoupit do stávky. V dalších vybraných závodech odhlasování ještě neproběhla. Jestliže zaměstnavatelé v poslední chvíli neuhnou, aby zabránili stávce, může Británie zachvátit nová vlna stávek. Zkušenosti z posledních měsíců však potvrzují, že zaměstnavatelé vždy raději ustoupí a dohodnou se, aby ke stávce nedošlo.

Na nedávném výročním kongresu vrcholové odborové ústředny TUC byla označena akce kováků za prosazení 35hodinového pracovního týdne za nejúspěšnější akci odborů v posledních 25 letech.
(Z časopisu IG Metall přeložil: —b—)

KOVÁK

Týdeník Československého odborového svazu pracujících v kovoprůmyslu ● Vychází čtyřikrát v měsíci ● Uzávěrka vždy ve středu ● Copyright 1991 ● Vydává ústřední výbor Československého odborového svazu pracujících v kovoprůmyslu ve Vydavatelské a nakladatelské PRÁCE ● Vedoucí redaktor Vítězslav Pospíšil ● Redaktoři: Jaromír Dočkal (pražská redakce), Ing. Ján Kollár (slovenská redakce) ● Grafická úprava Radka Mrázová ● Sekretářka redakce Irena Starčevská ● Adresa pražské redakce: Senovážné náměstí 23, 112 82 Praha 1 ● Telefon Prahy — vedoucí redaktor 2114 2448, 2114 2780, redaktor 2114 2351, sekretariát 2114 2350 ● Adresa slovenské redakce: Náměstí Františka Zúpku 1, 815 70 Bratislava, Telefon: 21 33 60, linka 217 ● Tisknou Liberecké tiskárny, státní podnik, Liberec ● Cena výtisku 2 Kčs ● Předplatné ročně 96 Kčs ● Rozšiřuje a objednávkový příjem PRÁCE, vydavatelství a nakladatelství. ADMINISTRACE: Václavské náměstí 17, 112 58 Praha 1, tel. 235 40 08, linka 333 nebo 552 ● Dohledací pošta Praha 07, snižený poplatek povolen MPS, Praha č. j. zn. P/I 6196 ze dne 9. 11. 1970. ISSN 0322 — 9270 46 751